

ÒPERA I TRADUCCIÓ

Presentació: **Un Imperi de Signes**

Roland Barthes, en un admirable assaig, va definir la cultura japonesa com un imperi de signes. Amb el mateix esperit ens hem acostat en aquest tercer lliurament de *Doletiana* per observar les relacions entre òpera i traducció. L'òpera, com el teatre i la resta de les arts escèniques, és un procés discursiu susceptible de ser analitzat semiòticament i, alhora, no ateny la seva veritable significació cultural fins que no es confronta amb la traducció.

Expressió multisígnica, doncs, que combina senyals i codis escrits, visuals, gestuals, sonors, l'òpera requereix tant la traducció interlingüística com l'anomenada traducció intersemiòtica (Roman Jakobson). D'una rigorosa i adequada transposició d'aquests signes en depèn no solament la fidelitat i la coherència artístiques sinó l'eficàcia de la representació, que haurà d'articular convenientment, a banda de llibret i de música, els factors escenogràfics: moviment escènic, gestualitat, disposició dels espais i altres elements significatius de l'espectacle.

Ens hem proposat d'interrogar-nos com la traducció de l'òpera manifesta la seva fecunditat, com ajuda a fer més perceptibles les vies que traça en la sensibilitat i en l'estètica modernes. I de quina manera es realitza el diàleg –o la dialèctica- entre la representació escènica del teatre musical i la traducció, entesa no sols com a vehicle purament lingüístic o cultural sinó com a fenomen de transformació dels signes.

A totes les contribucions que presentem sempre hi ha subjacent una premissa teòrica: el que compta en la traducció de l'espectacle operístic és, no tant el text, sinó allò que efectivament s'ha representat en escena, sempre que insistim prou en el fet fonamental que el que es representa és el resultat d'una mirada.

La representació operística desenvolupa diferents interpretacions, que en elles mateixes ja poden considerar-se traduccions –en un sentit ampli- o transformacions de sentit, i la traducció entre sistemes lingüístics no fa sinó treballar sobre mutacions o adaptacions signiques prèviament interpretades durant el procés de la posada en escena de cada obra.

Per a Nicolas Derny la traducció de l'òpera fa "cantar la llengua i parlar la música". El lloc del traductor en el procés de creació i recepció operístiques queda perfectament cartografiat a propòsit de la *Jenufa* de Leos Janacek.

Julie Deramond examina el concepte de traducció, tot estudiant com al llarg del temps, els llibretistes i els compositors han sabut, més enllà de les convencions del gènere, mantenir la llibertat necessària per dur a terme una revisió de l'epopeia de Jeanne d'Arc.

Leon James Bynum demostra com l'escriptora Toni Morrison reinterpreta una història colpidora de reivindicació de la dignitat de la dona a l'òpera Margareth Garner, tot alterant-ne certs elements narratius.

Francesca Gatta descriu els avatars històrics del projecte de "renacionalitzar" Wagner en l'idioma propi del melodrama italià i argumenta per què la temptativa se saldà amb un relatiu fracàs.

Daniela di Pasquale, presenta la tesi d'una subversió del melodrama italià per part de l'escena portuguesa del segle XVIII amb vista a desestabilitzar els valors i la jerarquia de la societat.

Miquel Edo posa damunt la taula la defectivitat observada en la traducció operística italiana al català i al castellà i insisteix particularment en el text cantat i la kinèsica teatral de les versions analitzades.

Ana Isabel Fernández Valbuena, partint de dicotomies com realitat/ficció o sistema literari/sistema dramàtic, s'interroga, a propòsit d'un corpus verista i de la seva recepció, sobre la possibilitat de traslladar els sistemes formals.

Temàtiques diverses i aproximacions disciplinàries plurals obren el ventall d'aquest monogràfic de *Doletiana*, atenta sempre a una idea de la traducció com a fenomen múltiple, i amb el qual pretenem establir un primer estat de la qüestió, que de ben segur marcarà un itinerari que tan sols hem volgut iniciar.

Anna Corral
Ramon Lladó